

**EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR
PSZICHOLÓGIATUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

EGYED KATALIN

**AZ ATTITÚDOK MEGÉRTÉSE CSECSEMŐKORBAN:
A TÁRGYKÖZPONTÚ MEGKÖZELÍTÉS**

Doktori (Ph.D) értekezés tézisei

TÉMAVEZETŐ: DR. GERGELY GYÖRGY

Budapest

2006

A dolgozat témája, problémafelvetés

A dolgozat a **referenciális attitűd kifejezések (RAK) csecsemőkori megértésével** foglalkozik. A RAK alatt azt értjük, amikor egy személy egy tárgyra, személyre, eseményre stb. ránéz, rámutat, és ezzel egy időben kifejezésre juttat egy attitűdöt is, vagyis érzelmet fejez ki vele kapcsolatban. Ez a meghatározás leíró szinten, a lehető legsemmlegesebben ragadja meg azt a jelenséget, aminek csecsemőkori megértése, interpretációja a fejlődéslélektan számára már régóta fontos téma. A dolgozat elméleti háttérében három olyan megközelítést és kutatási területet tekintünk át, amelyek jelentős mértékben meghatározták a RAK csecsemőkori megértéséről való gondolkodást.

1.) A **korai interszubjektivitás** mellett érvelő elméletek és kutatók szerint, a csecsemő veleszületetten vagy nagyon korán megérti mások referenciális attitűd kifejezéseit (pl. Trevarthen, 1979; Stern, 1995; Meltzoff, 1997; Bretherton, 1992; Hobson, 1993). A terület meghatározó kutatója szerint „a csecsemő azzal a motivációval születik, hogy keresse, értse és használja a proto-társalgásokban mások motivációit, céljait, érzelmeit” (Trevarthen, 1998, 16.) Trevarthen szerint 7-9 hónapos korban jelenik meg a másodlagos interszubjektivitás, amely azt jelenti, hogy a baba és a felnőtt a tárgyakkal kapcsolatos szándékait, figyelmi és érzelmi állapotaikat osztják meg egymással. Ettől az időszaktól tudja olvasni mások referenciális attitűdjein keresztül a másik mentális állapotait a kommunikáció referenseire vonatkozóan.

2.) A másodlagos interszubjektivitás leggyakrabban emlegetett jelensége, a **szociális referencia helyzet** a szociális konstruktivista megközelítésnek köszönhetően vált a 80-as évek végére a fejlődépszichológia főáramába tartozó kutatási területté (Feinman et al., 1992). Jól kontrollált kísérletek sorozatával, a legváltozatosabb feltételek közepette igazolták, hogy a társas környezet már csecsemőkorban hatással van a környezeti ingerek, referensek értelmezésére. Amennyiben a szociális referenciát a fenti elméletek alapján az interszubjektivitás jelenségekörébe sorolják, értelmezése is hasonlóképpen személyközpontú.

3.) A kognitív tudományi kereten belül, a tudatelmélet fejlődésével foglalkozó kutatásokban a **tudatelmélet prekurzor elméletei** (pl. Leslie, 1987; Wellman, 1990; Bartsch & Wellman, 1989; Baron-Cohen, 1991, 1993) a kutatás történetében viszonylag későn kezdték vizsgálni a referenciális viselkedést, a referenciális viselkedés csecsemőkori értelmezését. A RAK mentalisztikus interpretációja szerint, rajta keresztül következtetni tudunk, hogy a másik személy mire figyel, a referenssel kapcsolatban mit gondol vagy érez. A tudatelmélet

kutatások óvatosan kezelik a RAK megértésének háttérében álló reprezentációk kérdését, valójában ez az egyik legtöbb vitát kiváltó kérdés. A RAK korai, korlátozott intencionális megértése azonban sokak szerint alkalmassá teszi a babákat arra, hogy a személy tárggyal kapcsolatos specifikus viszonyát reprezentálni tudják, illetve hogy az értelmezett RAK alapján elvárást alakítson ki a személy viselkedésére nézve (pl. Baron-Cohen, 1991; Tomasello, 1999/2002; Repacholi & Gopnik, 1997).

A kutatásokat áttekintve amellet érvelünk, hogy az eddigi referenciális attitűd kifejezések kutatásainak többsége végső soron azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a RAK értelmezés lehet-e mentalizált, mennyire hasonlíthat a felnőttéhez egy 2, 9, 14 vagy 18 hónapos baba tudatelmélete, ha értelmezni tudja a RAK-t. Bár a kognitív kereten kívül megfogalmazódó kutatások eredetileg nem is mindig az intencionalitás kérdésre kerestek választ, a csecsemő viselkedését értelmezve mégis olyan megállapításokat tesznek, amelyben a baba mint a másik elméjét értő, azzal kommunikáló személy jelenik meg. Vagyis a RAK megértésének kutatása nem csak az intencionalitás kognitív tudományi kereten belül, hanem azon kívül is magában hordozza az intencionalitás kérdését. A működés háttérében gyakran különböző reprezentációs mechanizmust feltételeznek az egyes kutatók. A reprezentáció vitás kérdését megkerülhetjük, ha azt hangsúlyozzuk, ami közös ezekben a felfogásokban: egy személy tárggyal kapcsolatos specifikus viszonyaként értelmezik a RAK-t, ezért **Személyközpontú Megközelítésnek** nevezzük. Középpontjában a személy áll, akinek a referensekkel kapcsolatos személy-specifikus viszonyát kell reprezentálni, amely a személy viselkedését segít megérteni és prediktálni. Ebben az értelmezésben egy személy sajátos viszonya egy tárggyal kizárólag ugyanennek a személynek a viselkedésére enged következtetni. Ennek az interpretációnak a „nyeresége” a szociális megismerésben az egyes emberek mint individuumok megértése lehet.

A RAK alternatív interpretációja: Tárgyközpontú Megközelítés

A dolgozatban amellet érvelünk, hogy a RAK jelentése valójában aluldeterminált, és bemutatjuk a **RAK egy alternatív értelmezési lehetőségét: a Tárgyközpontú Megközelítést (TKM)**. A referenciális attitűd kifejezést értelmezhetjük úgy is, hogy az nem a személy csak rá jellemző, specifikus viszonyát jelenti, hanem a tárgy, a referens értékéről informál. Vagyis feltételezünk egy olyan értelmezési lehetőséget, amikor a referenciális attitűd kifejezés meghatározza a referenst, és az attitűd kifejezésből leolvasható érzelem a tárgyról fog

értékinformációt hordozni. Így a tárgy inherens tulajdonságaként a tárgy reprezentációjához fogjuk a leolvasott értéket kapcsolni. Az X undorodik valamitől, Y-nak tetszik valami, Z fél valamitől helyett, inkább úgy érthető a RAK, hogy az adott tárgy maga undorító, vonzó vagy veszélyes. A TKM tehát az attitűd adott személyhez kapcsolása helyett a tárgy jobb megértéséhez járulhat hozzá. Bár a referenciális attitűd kifejezések Személyközpontú Megközelítéssel sok információt hordoznak az adott személy viselkedésére nézve - az eddigi kutatások ennek megértésére koncentráltak -, nem zárható ki a TKM csecsemőkori működése. A dolgozatban rámutatunk, hogy az eddig született kísérletek értelmezhetők a TKM segítségével. A kísérletsorozatunkban legfontosabb **célunk** volt **megvizsgálni a TKM csecsemőkori működésének lehetőségét**.

A kísérletek alapfeltevései:

A kísérletek során abból az alapfeltételezésből indultunk ki, hogy a RAK **Tárgyközpontú Megközelítése** a referenciális attitűd kifejezésből származó értékinformációt a referensre vonatkoztatja, így a RAK a tárgy reprezentációját fogja befolyásolni. Ez alapján pedig a tárgyra irányuló általános, mindenkre érvényes viselkedést elvárás alakítható ki. Egyszerűsítve: a TKM segítségével egy pozitív RAK a tárgyról alkotott reprezentációt befolyásolja, a tárgy reprezentációjába építhető be, hogy a tárgy pozitív, vonzó. A tárgyra irányuló viselkedéses predikciókat a tárgy reprezentációja fogja meghatározni.

Generalizációs hipotézis: amennyiben a TKM a tárgy reprezentációt befolyásolja, azoktól a személyektől is a tárgy értékével konzisztens viselkedés várható el, akik nem mutatnak be RAK-t a tárgyra vonatkozóan.

A **Személyközpontú Megközelítés** esetén a RAK kizárólag az attitűdöt bemutató személyre nézve hordoz információt. A RAK a személy és a referens közötti személyspecifikus viszonyként kezelendő. Ezért a SZKM segítségével nem alakítható ki más személy viselkedésére vonatkozó elvárás, csak az adott személyre nézve. Egyszerűsítve: a SZKM alapján egy pozitív RAK a személy a tárggyal kapcsolatos sajátos viszonyaként reprezentálható.

Személyspecifikus hipotézis: amennyiben a SZKM a személy saját viszonyaként érti a RAK-t, a személy saját preferenciájával, attitűdjével konzisztens viselkedés várható el. Más személyre vonatkozó, általános elvárás nem alakítható ki.

Tehát predikcióinkban az a legfontosabb feltételezés, hogy TKM esetén más személyre vonatkozó általános viselkedés várható el, SZKM esetén pedig csak a RAK-t bemutató személy viselkedésére nézve alakítható ki elvárás.

A kísérletek legfontosabb kérdései és értelmezésük

A kísérletsorozat életkor szempontjából 3, módszertanilag 2, elméleti szempontból pedig szintén 2 részre bontható.

Életkor: Három korosztályban végeztünk kísérleteket: 14 hónaposokkal (I./1-2 kísérlet), 9 hónaposokkal (I./3.kísérlet), illetve 18 hónapos csecsemőkkel (II./4-5. és III./6.-7. kísérlet). A választott életkoroknak elméleti és a korábbi kísérleti eredmények szempontjából van jelentősége, illetve a fejlődési keretben a különböző életkorok eltérő megismerési kontextusában vizsgálható a TKM.

Módszertan: A 9 és 14 hónaposokkal végzett kísérletek az elvárás megszegési és familiarizációs technikára épültek. A 18 hónaposok kísérleteiben aktív viselkedéses válaszokat kezeltünk függő változóként (II./4-5 és III./6-7. kísérlet).

Elmélet: Elméleti szempontból egységesnek tekinthető a dolgozat, hiszen minden esetben a TKM vizsgálata volt a cél. De míg az I./1-3 és II./4-5. kísérlet azzal foglalkozik, hogy tetten érje a referenciális attitűdök alternatív értelmezési módját, a TKM működését, addig a III./6. és 7. kísérlet már arra keresi a választ, hogy milyen körülmények befolyásolhatják, határozhatják meg, válthatják ki a TKM alkalmazását. Ez utóbbihoz a 'Pedagógiai' hozzáállás (Gergely & Csibra, 2005, Csibra & Gergely, 2005; in press) kínál majd új elméleti keretet.

I. fejezet

14 hónaposok- familiarizációs technika

Az **I./1. kísérletet** részben Repacholi és Gopnik (1997) kísérlete motiválta, amelyben az értelmezést nehezítette az a tény, hogy a babák a kísérletben saját preferenciával rendelkeztek, ami alapjául szolgálhatott az egocentrikus gondolkodásnak, de egyben a TKM segítségével is jól értelmezhetők az eredményeik. Ebben a kísérletben olyan helyzet előállítására törekedtünk, ahol a külső információt (RAK) nem lehet a TKM segítségével értelmezni. Ellenőrizni kívántuk, hogy amennyiben nincs tárgypreferencia, illetve nem kínálunk a TKM működéséhez szükséges információt, képesek-e a csecsemők személyközpontú megközelítést alkalmazni. Ehhez alakítottuk ki a 'szimmetrikus feltételt', amellyel azt a célt szolgálta, hogy érték szempontjából ne lehessen egyértelmű tárgyrepresentációt kialakítani.

Feltételeztük, hogy tárgypreferencia hiányában – amit a kísérlet körülményei között a tárgyhatalas hiánya mutat – a csecsemők nem értelmezik a RAK-t SZKM-sel.

Eredmények és értelmezés: Tárgy-hatás nem érvényesült, amiből arra következtethetünk, hogy egyik tárgyat sem preferálták a babák, és a RAK alapján sem tudtak olyan tárgyrepresentációt kialakítani, ami a TKM működését támogatta volna. TKM hiányában a 14 hónaposoknál inkonzisztencia-hatás nem érvényesült, tehát a SZKM sem működött. Két további adat is arra utal, hogy nem tudták értelmezni a RAK-t: a sorrend-hatás, illetve hogy rövidebb ideig nézték a babák a filmeket az 1. kísérletben, szimmetrikus feltételben, mint az I./2. kísérlet aszimmetrikus feltételében, noha az előbbi familiarizációs fázisa rövidebb ideig tartott.

Az **I./2. kísérletben** – az 1. kísérletben kontrollált változók ismeretében – a TKM működését vizsgáltuk. A kísérletet 'aszimmetrikus feltételben' végeztük. Ezúttal arra törekedtünk, hogy a referenciális attitűd kifejezéseken keresztül a két tárgyról olyan információt közvetítsünk, amely a TKM-sel jól értelmezhető. A kísérlet körülményei ugyanakkor alkalmasak voltak a SZKM alkalmazására is.

Feltételeztük, hogy a RAK segítségével a 14 hónaposok a TKM-t alkalmazzák, amit a kialakított kísérleti körülmények között a tárgyérték-hatás mutat, ugyanakkor nem feltételeztük a SZKM működését, amit az inkonzisztencia-hatás hiánya jelez.

Eredmény és értelmezés: Várakozásainknak megfelelően tárgyérték-hatást találtunk, miközben inkonzisztencia-hatás ebben a feltételben sem érvényesült. Ez az eredmény a TKM működéseként értelmezhető.

9 hónaposok – familiarizációs technika

A TKM működését fejlődési keretben kívántuk vizsgálni. Ennek érdekében az **I./3. kísérletet** 9 hónaposokkal végeztük el. A kísérlet legfontosabb célja volt, hogy megtudjuk, a 14 hónaposnál fiatalabb csecsemők - akik feltételezhetően még sem a TKM-t, sem a SZKM-t nem alkalmazzák - hogyan értelmezik komplex társas eseményeket, annak mely aspektusait dolgozzák fel. Ehhez az I./2. kísérlettel teljes mértékben megegyező 'aszimmetrikus feltételt' alkalmaztuk.

Feltételeztük, hogy 9 hónapos korban sem a TKM, sem a SZKM működésére utaló hatást, azaz sem tárgyérték-hatást, sem inkonzisztencia-hatás nem találunk.

Eredmények és értelmezés: Várakozásainknak megfelelően sem inkonzisztencia-, sem tárgyérték-hatást nem találtunk, amit úgy értelmezhetünk, hogy a komplex társas események értelmezését szolgáló két megközelítés (sem TKM, sem SZKM) nem működött 9 hónapos korban. Az eredményekből – a személy-hatás alapján – viszont arra következtethetünk, hogy

az eseményben résztvevő személyeket képesek voltak megkülönböztetni, a feldolgozás fókuszában a személyek állhatnak. Ez annál is inkább érdekes, mert az 1-2. kísérletben ilyen hatást nem mutattunk ki.

Konklúzió

Az I/1-3 kísérlet alapján megállapítottuk, hogy **9 hónapos korban egyik intrpretációt sem alkalmazták a csecsemők**. A komplex társas események feldolgozásának fókuszában feltehetően a személyek állnak. 14 hónapos korban egyik feltételben sem tudtunk Személyközpontú Megközelítést kimutatni. Ez nem jelenti azt, hogy más eljárással, más feldolgozási kapacitást igénylő módszerrel ez ne valósulhatna meg. (Erre alkalmas lehet az az eljárás, amelyet a 18hónaposoknál alkalmaztunk.)

Az eredmények viszont pozitív eredményt hoztak az általunk leírt értelmezés szempontjából: **14 hónapos korban a Tárgyközpontú Megközelítés működését támogatják kísérleti eredményeink.**

II-III. fejezet

A 18 hónaposokkal végzett kísérletek – aktív viselkedéses függő változó

A 18 hónaposokkal végzett vizsgálatoknak az elméleti jelentőségét az adta – folytatva a TKM fejlődési vizsgálatát -, hogy ebben az életkorban kísérleti eredmények támogatják a RAK személyközpontú értelmezését (Repacholi & Gopnik, 1997). Az életkori sajátosságokhoz igazodva a familiarizációs technika helyett aktív viselkedéses függő változókat alkalmaztunk. Alapvetően Repacholi és Gopnik eljárását módosítottuk úgy, hogy tesztelhetők legyenek a hipotéziseink. A kísérletekben két formatervezett tárgyat mutattuk a babáknak (N és T tárgy). A kísérleti csoportokban először a RAK bemutatás történt: egy személy az egyik tárgyra vonatkozóan pozitív, a másikra negatív RAK-t mutatott (RAK bemutatási helyzet). A kísérlet céljának megfelelően a bemutatás pedagógiai (III./5.) vagy nem pedagógiai helyzetben (III./6-7.) történt. Majd következett a tárgyválasztási szakasz, amelyben a babát arra kértük, hogy adjon valamit, adja oda az egyiket. A kontroll csoportban kizárólag a tárgyválasztási szakaszt alkalmaztuk (III./4.). A generalizációs és személyspecifikus hipotézist ellenőrizendő két kísérletben (III./5.és 6.) más személy kérte a tárgyat, mint aki bemutatta a RAK-t, egy kísérletben (III./7.) ugyanaz a személy (azonos személy feltétel). A kísérlet során két viselkedéses változót mértünk:

1.ÉR: elsőként megérintett tárgy

1.AD: elsőként a személynek adott tárgy

Minden esetben Fisher Exact próbával hasonlítottuk össze az egyértelmű választások, vagyis a N és a T tárgyválasztások eloszlását a kontroll és az egyes kísérleti csoportokban.

A II./4. kísérletben a további kísérletek számára végeztünk a két tárgyra (T és N) vonatkozóan alpméréseket mindkét változó tekintetében. Minden további kísérleti csoport eredményeit ehhez a kontroll csoporthoz kívántuk hasonlítani.

Feltételeztük, hogy a 18 hónapos korban nem lesz tárgypreferencia, mivel a két tárgy funkciója és neve a babák számára ismeretlen volt.

Eredmények, értelmezés: A két változóban az T és N tárgyak eloszlása mentén Binomiális próba szerint nem volt eltérés a 0.5 eloszlástól. Ez azt jelenti, hogy kimutatható, erős preferencia nincs. Mivel alacsony elemszámmal dolgoztunk, a tiszta értelmezés érdekében a kísérleti csoportokban ezzel az iránnyal ellentétesen alkalmaztuk a RAK-t. N tárgy kapott negatív RAK-t, T tárgy pozitív RAK-t.

A II./5. kísérletben arra kerestük a választ, hogy képesek-e a 18 hónaposok a TKM alkalmazására. A familiarizációs kísérletekben is alkalmazott generalizációs hipotézisre építettük a kísérletet. Ezt a logikát úgy érvényesítettük, hogy másik személy kért a babáktól, mint aki a RAK-t bemutatta.

Feltételezzük, hogy a 18 hónaposok a TKM-t fogják alkalmazni. Ezért a kontroll csoporthoz képest eltérő lesz a N és T tárgyválasztások eloszlása mindkét változóban, a pozitívként értelmezhető tárgy javára.

A Eredmények és értelmezés: A kísérleti és kontroll csoport N és T eloszlása szignifikáns eltérést mutatott az implicitabbnak tekinthető 1.ÉR változóban, és tendencia szintű eltérést az explicitebb 1.AD változó esetén. A két eredmény együttesen megerősíti a TKM működését 18 hónapos korban.

III. fejezet

A TKM működését támogató eredményeink felvetették azt a kérdést, hogy milyen körülmények határozzák meg, hogy bekapcsolódjon a TKM. Gergely és Csibra 'Pedagógiai hozzáállás'-ról szóló teóriája (Gergely & Csibra, 2005, Csibra & Gergely, 2005; in press) kínálta a kérdés vizsgálatához az elméleti keretet. A szerzők feltételezik, hogy a pedagógia kölcsönös felépítésű ko-adaptációs rendszer, amely a kulturális tudás gyors és hatékony átadását szolgálja. A csecsemő korán érzékenységet mutat a pedagógiai jegyekre - szemkontaktus, a kontingens reaktivitás, a dajkabeszéd, saját néven szólítás -, és a

referenciális kulcsingerek alapján képes a tanítás referensét azonosítani, illetve elvárás alakítanak ki arra, hogy az ilyen pedagógiai jegyeket követően a „tanár” bemutassa a referensre vonatkoztatható releváns információt, majd az így nyert információt nagy hatékonysággal és gyorsasággal társítani tudják a tárggyal. A pedagógiaiilag manifestált tudásról a csecsemő előfeltételezi, hogy univerzális, amely más helyzetekre általánosítható és a kulturális közösség más tagjainak is birtokában van. A pedagógiai elméletben meghatározott pedagógiai jegyeket a korábbi kísérletek alkalmazták eljárásaik során, ezeknek az eredményeinek értelmezésére alkalmasnak bizonyult a TKM. A pedagógiai elmélet tehát feltételezi, hogy a pedagógiai jegyek váltják ki a TKM alkalmazását.

A III./6. kísérletben az 5. kísérlethez hasonló eljárást alkalmaztunk (más személy feltétel), de a pedagógiai jegyek nélkül (nem pedagógiai helyzetben).

Feltételeztük, hogy pedagógiai jegyek nélkül nem alkalmazzák a 18 hónaposok a TKM-t, ezért a kontroll csoporthoz képest nem lesz eltérő a N és T tárgyválasztások eloszlása egyik változóban sem.

Eredmények és értelmezés: Egyik változóban sem tért el a kontroll csoporthoz képest a T és N eloszlása. Pedagógiai jegyek hiányában nem kapcsolódott be a TKM.

A III./7. kísérletben ellenőrizni kívántuk, hogy nem pedagógiai helyzetben, ha ugyanaz a személy kér, aki a RAK-t bemutatta, a 18 hónaposok képesek-e a SZKM alkalmazására.

Feltételezzük, hogy pedagógiai jegyek nélkül a TKM nem alkalmazható, aminek következtében nem lesz pozitív tárgyként értelmezhető a pozitív RAK-t kapó tárgy. Ugyanakkor feltételezzük, hogy a SZKM-t alkalmazni fogják, ezért hajlamosak lesznek a RAK-t bemutató személynek a neki tetsző tárgyat odaadni: a kontroll csoporthoz képest eltérő lesz a N és T tárgyválasztások eloszlása, a RAK-t bemutató személynek tetsző tárgy javára.

Eredmények és értelmezés: Az 1.AD változó esetén szignifikánsan eltér N és T tárgy eloszlása a kontroll csoporthoz képest, ahogyan a 'nem pedagógiai helyzet, más személy feltételhez' képest is szignifikáns eltérés mutatkozott ugyanebben a változóban. Az 1.ÉR változó esetén hasonló összehasonlításban nem találtunk szignifikáns elérést. A III./7. kísérletben nem pedagógiai helyzetben mutatkozott meg a SZKM működése.

Konklúzió

A 18 hónaposokkal végzett kísérletek tehát azt mutatják, hogy a babák 'pedagógiai helyzetben, más személy feltételben' – az 5. kísérlet így értelmezhető – TKM-sel értelmeztek,

'nem pedagógiai helyzetben, más személy feltételben' nem kapcsolt be a TKM, 'nem pedagógiai helyzetben, azonos személy feltételben' viszont a SZKM-t alkalmazták. A kísérletek legfontosabb tanulsága, hogy a **18 hónaposok rugalmasan képesek alkalmazni a két interpretációt** Az eredmények támogatják azt a feltételezést is, hogy **a pedagógiai jegyek alkalmazása vagy azok hiánya fontos szerepet kap ebben az alkalmazkodásban.**

A 14 hónaposok eredményeivel kapcsolatosan kiemelendő, hogy a I./2. kísérlet szintén jól értelmezhető a pedagógiai elmélet alapján, mert a RAK bemutatása során a filmekben alkalmaztunk pedagógiai jegyeket.

KONKLÚZIÓ

Az emberek tárgyakkal, referensekkel kapcsolatos viszonya sokféle. A társas világ szempontjából éppen ennek a sokféleségnek a megértése kulcsfontosságú. A társakról való tanulásban a SZKM alkalmazása lehet hasznos. Az egyedfejlődés szempontjából viszont szintén fontos az általános, elemi szemantikus vagy kulturális tudás megszerzése. A társaktól való tanulásban a RAK Tárgyközpontú Megközelítésnek lehet fontos szerepe. A csecsemőkori megismerés alaposabb megértéséhez jelentős mértékben járulhat hozzá, ha olyan alternatív interpretációs lehetőségeket kutatunk, mint a Tárgyközpontú Megközelítés. Ezzel összefüggésben a pedagógiai hozzáállás szisztematikus vizsgálata és a SZKM-sel való kapcsolata a csecsemőkori megismerés jobb megértését teszi lehetővé.

Irodalomjegyzék

- Baron-Cohen, S.** (1991) Precursors to a theory of mind: understanding attention in others In: Whiten, A. (ed.) *Natural theories of mind*. Basil Blackwell, Oxford. 233-51
- Bartsch, K. & Wellman, H.** (1989): Young children's attribution of action to beliefs and desires. *Child Development*. Vol. 60. 4.949-965
- Bretherton, I.** (1992) Social referencing, Intentional Communication, and the Interfacing of Minds in Infancy in: Feinman (ed.) *Social Referencing and the Social Construction of Reality in Infancy*. Plenum Press, New York
- Csibra, G. & Gergely, G.** (2006). Social learning and social cognition: The case for pedagogy. In Y. Munakata & M. H. Johnson (Eds.), *Processes of Change in Brain and Cognitive Development. Attention and Performance XXI* (pp. 249-274). Oxford: Oxford University Press.
- Feinman, S., Roberts, D., Hsieh, K.F., Sawyer, D. & Swanson, D.** (1992) A critical review of social referencing in infancy In: Feinman (ed.) *Social referencing and the social construction of reality in infancy*. Plenum Press, NY and London, 15-54
- Gergely, G., & Csibra, G.** (2005). The social construction of the cultural mind: Imitative learning as a mechanism of human pedagogy. *Interaction Studies*, 6, 463-481
- Gergely, Gy. & Csibra, G.** (2005) A kulturális elme társadalmi konstruálása: az utánzásos tanulás mint humánpedagógiai mechanizmus In: Gervain, Kovács, Lukács & Racsmány (szerk.) *Az ezerarcú elme*. Akadémiai Kiadó. 371-376
- Gergely, G. & Csibra, G.** (in press). Sylvia's recipe: The role of imitation and pedagogy in the transmission of human culture. In: N. J. Enfield & S. C. Levinson (Eds.), *Roots of Human Sociality: Culture, Cognition, and Human Interaction*. Oxford: Berg Publishers.
- Hobson, P.** (1993) Understanding persons: the role of affect. In: Baron-Cohen & Tager-Flusberg, H. & Cohen, D.J. (eds.): *Understanding Other Minds: Perspectives from Autism*. Oxford University Press. 204-228
- Leslie, A.** (1987): Pretense and representation: The origins of a theory of mind. *Psychological Review*. 94. 417-426
- Meltzoff, A.N., & Moore, M.K.** (1997). Explaining facial imitation: A theoretical model. *Early Development and Parenting*, 6, 179-192.
- Repacholi, B. & Gopnik, A.** (1997) Early Reasoning About Desires: Evidence From 14- and 18-Month-Olds. *Developmental Psychology* Vol. 33. No.1. 12-21

Stern, D. N. (1995). Self/other differentiation in the domain of intimate socio-affective interaction: Some considerations. In P. Rochat (Ed.), *The self in infancy: Theory and research*. Amsterdam: Elsevier. 419-429

Tomasello, M. (1999/2002 magyarul) *Gondolkodás és kultúra*. Osiris Kiadó, Budapest

Trevarthen, C. (1979) Communication and cooperation in early infancy: a description of primary intersubjectivity In: Bullowa, M. (ed.) *Before speech*. NY: CUP. 321-47

Trevarthen, C. (1998) The concept and foundations of infant intersubjectivity in: in: Bråten, S. (ed.) *Intersubjective Communication and Emotion in Early Ontogeny*. Cambridge: Cambridge University Press. 15-47

Wellman, H. M. (1990): *The Child's Theory of Mind*. Cambridge, MA: Bradford/MIT Press

A dolgozat ténájában készült publikációk

Egyed, Király & Gergely: Object-centered versus agent-centered interpretations of attitude expressions. ICIS Chicago, 2004 - poszter

Egyed, Király & Gergely: Társak vagy tárgyak megértése csecsemőkorban. XV. Országos Pszichológiai Tudományos Nagygyűlés, Debrecen, 2004 – előadás

Egyed, K., Kupán, K., Király, I., Gergely, G. Krekó, K. (2005) Object-Centered versus Agent-Centered Interpretation of Referential Attitude Expressions in 14-Month-Olds. 7th Alps-Adria Conference in Psychology. Zadar, poster

Egyed, K. , Király, I., Krekó, K., Kupán, K. & Gergely, Gy. (2005) Interpretation of object-referential attitude expressions in 14-month-olds: 'Social referencing' as 'pedagogical' knowledge transfer. Maratea Italy, poster

Gergely, Gy., Egyed, K., Király, I. (in prep.) Early mindreading versus pedagogical knowledge transfer: Interpreting object-referential emotion expressions of others during the second year. *Developmental Science*

